

जलेश्वर
नगर कार्यपालिका
संघ नगरपालिका

बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यविधि, २०८०

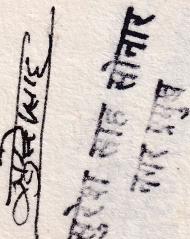
कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मिति: २०८०।१०।१८

प्रमाणिकरणमिति: २०८०।१०।१९

जलेश्वर नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
जलेश्वर, महोत्तरी

जलेश्वर नगरपालिका
नगर कार्यपालिका संघ
जलेश्वर नगरपालिका

बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यविधि, २०८०

जलेश्वर नगरपालिकामा बालविवाह मुक्त अभियान सञ्चालन गरी बालविवाह मुक्त वडा तथा पालिका निर्माण गरी बालअधिकारको संरक्षण र प्रबर्धन गर्न बाल्छनीय भएकोले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ को उपदफा (२) को (१) दिएको अधिकार प्रयोग गर जलेश्वर नगरपालिकाले यो कार्यविधि जारी गरेको छ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: यस कार्यविधिको नाम “बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यविधि, २०८०” रहेको छ।

२. यो कार्यविधि जलेश्वर नगर कार्यपालिकाको बैठकले स्वीकृत वा अनुमोदन गरेको समिति देखि लागू हुनेछ।

३. विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा:

- (क) “बालपालिका” भन्नाले अठार वर्ष उमेर पूरा नगरेका व्यक्ति सम्झनु पर्छ।
- (ख) “कार्यविधि” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिकाको “बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा कार्यविधि, २०८०” सम्झनु पर्छ।
- (ग) “कार्यपालिका” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिकाको नगर कार्यपालिका सम्झनु पर्छ।
- (घ) “प्रमुख” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिकाको “प्रमुख” सम्झनु पर्छ।
- (ङ) “उपप्रमुख” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिकाको “उपप्रमुख” सम्झनु पर्छ।
- (च) “कार्यपालिका सदस्य” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिकाको सदस्यलाई सम्झनु पर्छ।
- (छ) “प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत सम्झनु पर्छ।
- (ज) “पीडित” भन्नाले बालविवाह भएका वा हुन सक्ने जोखिममा रहेका व्यक्ति सम्झनु पर्दछ।
- (झ) “समिति” भन्नाले यस जलेश्वर नगरपालिकाको कार्यविधि अनुसार गठन भएको समिति सम्झनु पर्छ।
- (ञ) “बालविवाह” भन्नाले नेपालको प्रचलित कानून बमोजिम तोकिएको उमेरभन्दा अगाडि गरिने सबै किसिमका विवाहलाई सम्झनु पर्छ।
- (ट) “वडाअध्यक्ष” भन्नाले जलेश्वर नगरपालिका अन्तर्मितका वडा अध्यक्षलाई सम्झनु पर्दछ।

विवाह सोनार
वडा प्रश्न

(ठ) "वडासदस्य" भन्नाले जलेश्वर नगरपालिका अन्तर्गतका वडा समितिका वडा सदस्यहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ङ) "सामाजिक संस्था" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएको गैर नाफामूलक संस्थालाई सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिका अन्य गैरसरकारी संस्था समेतलाई जनाउँछ ।

(ङ) "निजी संस्था" भन्नाले कानून बमोजिम दर्ता भई स्थापना भएको नाफामूलक संस्थालाई सम्झनु पर्दछ र सो शब्दले यस्तै प्रकृतिका अन्य फर्म वा कम्पनी समेतलाई जनाउँछ ।

(ण) "रणनीति" भन्नाले जलेश्वर नगरपालिका बाल विवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा पश्चात् त्यसलाई कायम राख्न लिने "बालविवाह मुक्त वडा तथा पालिका घोषणा दिगोपनाको रणनीति" सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद - २

बालविवाह मुक्त नगरपालिका र वडा घोषणा गर्दा अपनाइने प्रक्रिया

१. नगरपालिका तहमा विभिन्न उमेर, लिंग, जातजाति, वर्ग, धर्म, आस्था र समुदायका बालबालिका, किशोरकिशोरी, शिक्षक, स्थानीय बाल अधिकार समिति, वडा बालअधिकार समिति, समाजसेवी, नागरिक समाज, धार्मिक अगुवा, जातीय अगुवा, प्रहरी, अभिभावकसँग बाल विवाहका विद्यमान कारणहरु र सोको समाधानका उपायहरुका बारेमा छलफल गरी नगरपालिकास्तरीय बालविवाह अन्य सम्बन्धी कार्य योजना निर्माण गर्ने ।

२. वडा तथा नगरपालिकाको वार्षिकरूपमा जम्मा विवाहको तथ्यांक र त्यसमा पनि बालविवाहको अवस्थाको तथ्यांक संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने ।

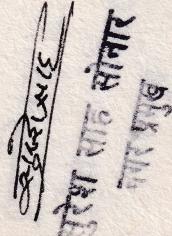
३. बालविवाहको तथ्यांकको आधारमा बालविवाह बढी हुने वस्ती, टोल, समुदाय तथा वडाकेन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

४. नगरपालिका तथा वडास्तरमा बालविवाह मुक्त घोषणाका लागि स्थानीय सरोकारबालाहरु समावेश गरी सर्वपक्षीय प्रारम्भिक बैठक आयोजना गर्ने र विद्यालय केन्द्रित अभियान सञ्चालन गर्ने ।

५. बालविवाहविरुद्ध बालबालिकाहरुमा सचेतना अभिवृद्धि गर्न बाल अभियन्ताहरु तयार गरी बालबालिकाको नेतृत्वमा विभिन्न अभियान एवम् क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।

६. पालिका/वडास्तरीय सरोकारबालाहरुवीचको बैठकमा बालविवाह मुक्त नगरपालिका र वडा घोषणा गर्न आधारभूत सूचक मार्यि छलफल गर्ने ।

७. नगरपालिका, वडा कार्यालय तथा सरोकारबाला संघ-संस्थाहरुबाट विनियोजित बजेटलाई मध्यनेजरगरी नगर तथा वडास्तरीय बालअधिकार समितिमार्फत बालविवाहमुक्त वडा र

नगरपालिकाको लागि कार्य योजना अन्तर्गत केन्द्रित कार्ययोजना निर्माण गरी विभिन्न बस्ती, टोल, विद्यालय तथा समुदायस्तरमा तालिम, घरदैलो, हस्ताक्षर अभियान, च्याली, अभिमुखीकरण, सडक नाटक तथा अन्तर्क्रिया आदि जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

८. नगरपालिका तथा वडा बालअधिकार समिति, विभिन्न राजनैतिक दल, स्थानीय प्रहरी, स्थानीय संघ संस्था, बालक्लब, बालक्लब संजाल, किशोरी क्लब, युवा क्लब, विद्यालय, स्थानीय धार्मीकाँकी, महिला समुह, सिलाईकर्मी, बाद्यवाधक, सिंगारकर्मी, संचारकर्मी, निगरानी समुह, आमा समुह, धार्मिक गुरुहरु र स्थानीय राजनैतिक दलमार्फत घरदैलो अभियान एवं हस्ताक्षर संकलन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

९. नगरपालिकास्तरमा बालविवाहको अवस्था विषयक राजनैतिक दल, बालअधिकार समिति, बालक्लब, किशोरी क्लब, धार्मिक गुरु, धार्मीकाँकी, महिला सञ्चालनगायतका सरोकारबालाहरु बीच सार्वजनिक अन्तर्राक्षियात्मक संवाद एवम् सुनुवाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

१०. नगरपालिकालाई बालविवाह मुक्त घोषणाका लागि स्थानीय बालअधिकार समितिको सिफारिसमा नगर कार्यपालिकाबाट निर्णय गर्ने र वडालाई बालविवाह मुक्त घोषणाका लागि वडास्तरीय बालअधिकार समितिको निर्णय अनुसार स्थानीय बालअधिकार समितिको सिफारिसमा नगरकार्यपालिकाको बैठकबाट निर्णयानुसार बालविवाह मुक्त वडा पालिका घोषणाका लागि मिति, स्थान तय गरी विभिन्न तयारी उपसमितिहरु निर्माण गर्ने ।

११. बालविवाह मुक्त नगरपालिका घोषणाका लागि स्थानीय रेडियो, अनलाइन मिडिया र पत्रिकाहरुसँगको समन्वय, सहयोग तथा साझेदारीमा प्रचार प्रसार गर्ने ।

१२. स्थानीय धार्मिक गुरु, जातीय अगुवा, धार्मीकाँकी, पुरोहित, पण्डित, मौलाना, पाष्ठर, लामा तथा ज्योतिषहरुमार्फत आजको दिनदेखि २० वर्षभन्दा मुनिका व्यक्तिहरुको विवाहको लगन नजुराउने तथा विवाह नगराउने प्रतिबद्धता गराउने ।

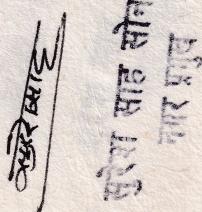
१३. नगरपालिकाले स्थानीय प्रहरीसँग समन्वय गर्ने र बालविवाह नगराउनका लागि सामुदायिक जागरण तथा अन्तरक्रियाका साथै विभिन्न सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने गराउने ।

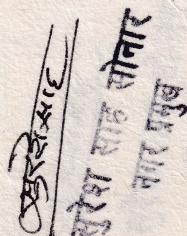
१४. बालविवाह मुक्त वडा र नगरपालिकालाई घोषणा कार्यक्रमका लागि विभिन्न स्थानीय सांस्कृतिक भक्ति, स्थानीय परहिरन र बाजागाजाहरु तथा अन्य सचेतनामूलक विभिन्न कला प्रस्तुतिहरुको तयारी गराउने ।

१५. बालविवाह मुक्त वडा र नगरपालिका घोषणा सभाको आयोजना गर्ने र बालविवाह मुक्त पालिका/वडामा सहयोग पुऱ्याउने व्यक्ति, संघ/संस्था तथा निकायहरुलाई सम्मान गर्ने ।

१६. बालविवाह मुक्त वडा घोषणाका लागि वडाको बालअधिकार समितिले तथा पालिकालाई बाल विवाह मुक्त घोषणाका लागि स्थानीय बालअधिकार समितिले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने ।

१७. नगरपालिका तथा वडास्तरमा सञ्चालन भएका विभिन्न बालविवाहमुक्त अभियानहरुको प्रभावकारिता तथा असल सिकाईहरुको प्रचार प्रसारण ।

१८. बालविवाह मुक्त वडा तथा पालिका घोषणाको लागी सूचकहरूमा प्रगति लेखाजोखा गर्ना । देहायअनुसारको एक अनुगमन संयन्त्ररहने छ ।

क) नगरस्तरीय अनुगमन समिति

१. संयोजक - नगरप्रमुख
२. सदस्य - उपप्रमुख,
३. सदस्य - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
४. सदस्य - प्रमुख, युवा, खेलकुद तथा शिक्षा शाखा
५. सदस्य - प्रमुख, स्वास्थ्य शाखा
६. सदस्य - सामाजिक विकास शाखा
७. सदस्य - कार्यपालिका सदस्य एक जना महिलासहित २ जना
८. सदस्य - नेपाल प्रहरी प्रतिनिधि १ जना
९. सदस्य - नगर बाल संञ्जालको अध्यक्ष
१०. सदस्य - सचिव - प्रमुख, महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक शाखा

ख) वडास्तरीय अनुगमन समिति

१. संयोजक - वडाअध्यक्ष
२. सदस्य - १ जना वडा सदस्य (दलित/मुस्लिम महिला सदस्य)
३. सदस्य - नेपाल प्रहरी प्रतिनिधि
४. सदस्य - स्वास्थ्य प्रतिनिधि
५. सदस्य - वडाध्यक्षले तोकेको प्र.अ. / शिक्षक १ जना
६. सदस्य - बालकलब अध्यक्ष वा प्रतिनिधि १ जना
७. सदस्य - समाजसेवी २ जना
८. सदस्य - सचिव - वडा सचिव

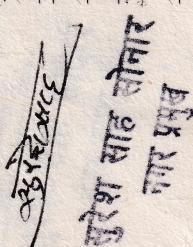
नगर र वडास्तरीय अनुगमन समितिआफैले कार्यविधि निर्धारण गरी कार्य गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद - ३

वडा र पालिकालाई बालविवाह मुक्त घोषणाका सूचकहरू

नगरपालिकाका वडाहरु र नगरपालिकालाई बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्नका लागि देहायअनुसारका सूचकमा १० प्रतिशतभन्दा बढी अंक हाँसिल गरेको हुनुपर्नेछ । बालविवाह मुक्त क्षेत्र घोषणा गर्नुअघि नगरपालिका र सम्बन्धित वडाले सूचक प्राप्तिको सुनिश्चितताको लागि मूल्यांकनको प्रभावकारी व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

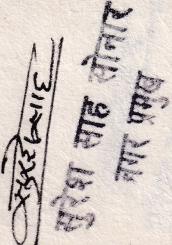
१. वडा र पालिकामा विवाहका घटनाहरुको तथ्याङ्क तथा अभिलेख चुस्तदुरुस्त राखेको हुनु पर्नेछ ।

सोनार
साहू
रेण

२. नगरपालिकामा बाल संरक्षण प्रणाली स्थापना भएको (बालसंरक्षण सम्बन्धी कार्यविधि स्वीकृत भइ कार्यान्वयन भएको, बालविवाह अन्त्यसम्बन्धी कार्य योजना तयार भएको बालकल्याण अधिकारीको व्यवस्था भएको, बालकोष स्थापना भएको) हुनु पर्ने ।
३. सबै बालबालिकाहरुको अनिवार्य जन्मदर्ता गर्ने गरिएको हुनु पर्ने ।
४. वडास्तरीय र नगरस्तरीय बालअधिकार समितिहरुगढन भइ क्रियाशील भएको हुनु पर्ने ।
५. पालिकास्तरमा भएका समुदायमा आधारित संस्था/समिति/निगरानी समूहहरु बालविवाह विरुद्धसक्रिय एवम क्रियाशील भएका हुनु पर्ने ।
६. माध्यमिक तहमा छात्राको विद्यालय छोडने दर प्रतिशत १०भन्दा कम हुनु पर्ने ।
७. २० वर्ष भन्दा कम उमेरको गर्भावस्थाको प्रतिशत १० भन्दा कम हुनु पर्ने ।
८. बालविवाहका घटनाहरुको उजुरी तथा सम्बोधन संयन्त्र वडा तथा पालिकास्तरमा निर्माण भई सञ्चालनमा आएको हुनु पर्ने ।
९. धार्मिकाँकी, वाद्यवादक, पण्डित, मौलाना तथा पुरोहित आदिले बालविवाह गराउन छाडेको तथा बालविवाह विरुद्धको अभियानमा सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरेको हुनु पर्ने ।
१०. बालविवाहको जन्ती/भोज/भतेर जस्ता कार्यहरुमा समुदायका व्यक्तिहरु सहभागी हुन छाडेको हुनु पर्ने ।
११. घरदैलो अभियानमार्फत वस्ती तथा वडाका सबै बालबालिका, किशोरकिशोरी र अभिभावकहरुलाई बालविवाहका विषयमा सचेत गराई बालविवाह हुन नदिने र कदाचित भएमा कानूनी प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने प्रतिबद्धता गराएको हुनु पर्ने ।
१२. बालबालिका आफैले गरेको वा स्वेच्छक विवाह समेतलाई आवश्यकता अनुसार मनोविमर्श सेवा दिई बालबालिकालाई आफैने अभिभावकको जिम्मा दिने वा आवश्यकता अनुसार आवधिक हेरचाह गृहमा राखी सेवा प्रदान गरेको हुनु पर्ने ।
१३. बालविवाह मुक्त वडा घोषणा गर्नको लागि वडाको वार्षिक तथ्यांक अनुसार जम्मा विवाहमध्ये उमेर पुरी गरेको वा कानूनले स्वीकार गरेको विवाहको तथ्यांकमा ९० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी पुरोको हुनु पर्ने । वा बालविवाह मुक्त घोषणाको अधिल्लो वर्ष कम्तमा ८० प्रतिशत बालविवाहमा कमी आएको हुनु पर्ने ।
१४. नगरपालिकालाई बालविवाह मुक्त घोषणा गर्नकालागि नगरपालिकाका सबै वडाहरु बालविवाह मुक्त वडा घोषणा भएको हुनु पर्ने ।
१५. पालिका तथा वडामा अनिवार्य विवाहदर्ता गर्ने गरिएको हुनु पर्ने ।

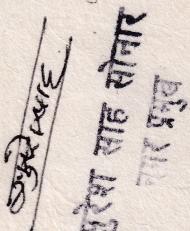
सरोकारवालाहरुको भूमिका

१. जन्मदर्तालाई बालबालिकाको नैसर्गिक अधिकारको रूपमा लिई १८ वर्ष मुनिका सम्पूर्ण बालबालिकाको जन्मदर्ता गर्न सबै सरोकारवालाहरुले सहयोग गर्ने ।
२. बालविवाहका घटनाको न्यायिक प्रक्रियामा हुने हस्तक्षेपलाई पूर्णरूपमा रोकनका लागि सबै सरोकारवालाहरु प्रतिबद्ध भई सहयोग गर्ने ।
३. विद्यालय, समुदाय एवम् सम्पूर्ण सार्वजनिकस्थलमा बालसंरक्षण सम्बन्धी संयन्त्रमार्फत आचार संहिता निर्माण गरी पूर्णरूपमा लागू गर्ने ।
४. बालविवाह विरुद्धको अभियानमा सबै पक्षले स्थानीय बालअधिकार समिति तथा वडा बालअधिकार समितिसँग आवश्यक सहयोग र सहकार्य गरी बालविवाह निषेध गर्न सहयोग गर्ने ।
५. सबै सरकारी तथा गैरसरकारी संघ/संस्थाहरुले आ-आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने कार्यक्रममा बालविवाह विरुद्धको अभियानमा सहयोग पुग्ने क्रियाकलाप समावेश गरी सञ्चालन गर्ने ।
६. बालविवाह सम्बन्धी घटनाको स्थलगत अनुगमनपछि प्रतिवेदन तयार गरी स्थानीय/वडा बालअधिकार समिति मार्फत कारबाहीका लागि सिफारिश गर्ने ।
७. नगर बालअधिकार समितिको अगुवाइमा बालविवाहसम्बन्धी नगरस्तरीय कार्य योजना निर्माण गरी लागू गर्ने ।
८. बालविवाह मुक्त वडा र पालिका घोषणा पश्चात् पनि समूदायस्तरमा नियमित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

परिच्छेद - ५

बालविवाहमुक्त वडा तथा पालिका घोषणा दिगोपनाको रणनीति

१. बालविवाहमुक्त वडा तथा नगरपालिका घोषणापश्चात् वडा तथा पालिकास्तरीय बालअधिकार समितिको नेतृत्वमा सबै सरोकारवालाहरु र बालबालिकाहरुसहितको उपस्थितिमा वार्षिक कार्ययोजना निर्माण गरिएको हुनुपर्ने ।
२. बालविवाहमुक्त वडाका सूचकहरुको प्रगति कायम राख्न तथा वार्षिक कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि वडा कार्यालय तथा नगरपालिकाले आवश्यक बजेट विनियोजन गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको हुनुपर्ने ।
३. प्रत्येक बालबालिकाहरुको जन्मदर्ता सुनिश्चित गर्ने संयन्त्र स्थापना गरी कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याएको हुनुपर्ने ।

सोनार
लाहुर
नगर पश्चिम
सोनार
लाहुर पश्चिम

४. बालविवाहका घटनाको उजुरी र घटनाको सम्बोधन संयन्त्र वडा तथा पालिकास्तरमा प्रभावकारीरूपमा सञ्चालनमा आएको हुनुपर्ने ।

५. पालिका तथा वडास्तरमा अर्धवार्षिकरूपमा बालविवाहको अवस्थाकोप्रतिवेदन बारेमा सरोकारबालाहरुसँग छलफल एवम् समीक्षा हुनुपर्ने ।

परिच्छेद - ६

विविध

१. यस कार्यविधिमा लेखिएको कुरामा यसै बमोजिम र अन्यमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

२. बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकारः यस कार्यविधिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अडकाउ परेमा व्याख्या गर्ने अधिकार जलेश्वरनगरकार्यपालिकालाई हुनेछ ।

३. संशोधन : यस कार्यविधिमा आवश्यकता अनुसार जलेश्वरनगरकार्यपालिकाले आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ ।

प्रमाणिकरण मिति : २०८० | १० | १९

सोनार
लाहुर पश्चिम
सोनार
लाहुर पश्चिम